

KASTYTIS RUDOKAS

Kauno technologijos universitetas, Lietuva
Kaunas University of Technology, Lithuania

DIEVIŠKOJI DVEJONĖ KAIP VISIŠKAS SUSIETUMAS ŠV. JĖZAUS TERESĖS AVILJETĖS MALDOS PAKOPOSE IR ŽMOGAUS VIDINĖJE SĄRANGOJE

The Divine Doubt as Complete Entanglement in the Stages of Prayer
of Saint Teresa of Avila and in the Inner Design of the Human

SUMMARY

The article is dedicated to the conception of the problem of the mystical and metaphysical concept of doubt, perceiving it as the ontological human capacity to create a variety of empirical worlds before choosing which one to make inhabitable in reality. Here, man is conceived as a lesser creator who longs for the moment of his existence when he was not a creation but merely a thought in the great trinitarian council that created man. Then, on the basis of the mystical reflections of Saint Teresa of Avila, it is concluded that the most essential and complete possibility for man to seek God is to accept his own creaturely existence as a minor kenosis. Doubt here does not manifest itself as a lack of knowledge, as previously seen, but rather as an opportunity to fully embrace and integrate the whole human being, hitherto scattered.

SANTRAUKA

Straipsnis skirtas mistinei ir metafizinei dvejonės problematikos sampratai, suvokiant ją kaip ontologinę žmogiškąją gebą kurti įvairius empirinius pasaulius, prieš pasirenkant, kuriame pasaulyje realiai apsigyventi. Žmogus čia suvokiamas kaip mažasis kūrėjas, kuris ilgisi to savo esaties momento, kai buvo ne kūrinium, o vien mintimi didžiajame Trejybės pasitarime kuriant žmogų. Vėliau, remiantis šv. Jėzaus Teresės Aviljetės mistiniais samprotavimais, daroma išvada, kad esmingiausiai ir visapusiškiausiai žmogus gali mėgdžioti Dievą, priimdamas savąją kūrinio būtį kaip mažąją kenozę. Dvejonė čia pasireiškia jau nebe žinių trūkumu, kaip manyta prieš tai, o veikiau kaip galimybė visiškai apimti ir susieti su savimi visą žmogų, kuris ligi šiolei buvo išbarstytas.

RAKTAŽODŽIAI: dvejonė, hermeneutika, mistinis gyvenimas, Gyvenimo knyga, susietumas.

KEY WORDS: doubt, hermeneutics, mystical life, The Book of Her Life, entanglement.

IVADAS

Bendrinės lietuvių kalbos žodyne žodis „dvejonė“ apibrėžiamas kaip „abejone, svyravimas, netikrumas dėl ko nors“ (Bendrinės lietuvių kalbos žodynas). Labai dažnai šis terminas vartojamas neigiamame kontekste, ypač kalbant apie utilitarių problemų sprendimą žmogaus ar visuomenės gyvenime. Mūsų straipsnio tikslas – pabandyti nušviesti dvejonės terminą mistinės hermeneutikos šviesa, suprantant dvejonę ne kaip netikrumą dėl ko nors konkretaus, o kaip dieviškumui artimą pastangą protu, valia ir atmintimi apimti kiek įmanoma daugiau realybių. Siekiant šio tikslo, bus remiamasi šv. Jėzaus Teresės Avilietės *Gyvenimo knygoje* (2024 [1565]) išdėstytomis keturiomis maldos pakopomis, apibrėžiančiomis žmogiškojo supratimo (protas, tolydžio kopiant tomis pakopomis, paliekamas vis nuošaliau) evoliuciją apie tai, kaip Dievas, visada būdamas arti, veikia žmogaus išorėje ir kartu viduje.

Žmogaus apgyvendintoje realybėje, viename laiko vienetė, telpa vienas suvokimo vienetas. Dėl to žmogus, tiek kaip individas, tiek kaip asmuo, gali rinktis vienu momentu tik vieną realybės gabalėlį (Rudokas 2023). Dvejonė čia, mistinėje plotmėje, suvokiama ne kaip kažkas neaiškaus, o kaip vien individo geba subtiliai apimti gerokai platesnį realybių aibių spektrą, nors empirinėje būtyje jis ir neprieinamas¹. Prisiminkime garsųjį Schrodingerio atliktą minties eksperimentą, kai jis įdėjo savo katiną į konteinerį su toksiškais medžiagomis ir teigė, jog, kol tas katinas nėra stebimas,

jis kartu yra ir gyvas, ir miręs². Šis eksperimentas mums byloja ne tai, kad kažko nežinome, o kad to nežinojimo dvejonėje telpa ištisos realybių multivisatos, kurias žmogus gali stebėti. I. Kantas *Dorovės metafizikos pagrinduose* aiškiai teigia, jog žmogus, būdamas „supratinčiausia ir kartu daugiausia galinti, bet vis dėlto baigtinė būtybė, susidarytų apibrėžtą sąvoką, ko ji iš tikrųjų nori“ (1980 [1785] p. 47).

Taip susiduriame su paradoksu: žmogui potencialiai yra prieinama aibė realybių ir jo pasirinkimais sukurtų visatų ar apgyvendintų realybės vienetų – nesvarbu, kaip tai iš pradžių pavadinšime, bet juslinė patirtis jį, tą žmogų, ypač žmogų kaip individą, prileidžia tik prie vieno vienintelio apgyvendintos fizinės realybės varianto viename laiko vienetė. Tačiau žmogus, kaip asmuo, veikdamas pagal mano anksčiau suformuotą formulę – visas žmogus *lygu* visi žmonės *minus* to konkretaus žmogaus fenomenologinės savybės, – jau nėra vien tik įmestas į viena laiko juosta veikiančią istorijos tėkmės konfigūraciją, bet veikia pats tampa istorijos „viešpačiu“. Kita vertus, visas žmogus čia tėra eschatone įvyksiančio atsimumo rezultatas, t. y. tas asmuo, kuris, Popiežiaus Benedikto XVI žodžiais tariant, yra šiek tiek labiau mylimas Dievo, nes jau yra vertas atpirkimo.

Taigi apsigyvenimas vienoje vienintelėje realybės versijoje³ lieka ontologinė ir netgi, sakyčiau, ontinė kliūtis, neleidžianti žmogui visiškai atsiskleisti. Todėl straipsnyje bandysime patyrinėti metafi-

zinę dvejonės problematiką, hermeneutiškai plėtodami Leibizo pasiūlytų „mažųjų suvokimų“ perspektyvą, ir mėginsime iš dalies atsakyti į klausimą, KAS YRA VISAS ŽMOGUS SAVO TELEOSO IR ESCHATONO [SAVO, KAIP KŪRINIO, BŪTYJE] ASPEKTU.

DVEJONĖ KAIP PRIGIMTINĖ HERMENEUTIKA IR ŽMOGAUS, KAIP KŪRINIO, RIBOS

Danielis Kahnemanas ir Amosas Tversky (1979) suformulavo įtaigią mintį, kad žmogus, vadovaudamasis savo prigimtimi, verčiau rinksis mažesnę, bet užtikrintą gėrybę, nei, jos atsisakęs, sieks potencialiai didesnės gėrybės. Minties įtaigumas čia yra paremtas ne tiesiog lietuviškos patarlės „geriau žvirblis rankoj nei briedis lankoj“ moksliniu įrodymu. Ši mintis įtaigi ir svarbi mūsų hermeneutikai dėl to, kad žmogus verčiau renkasi potencialų žvirblį dabar nei briedį, kurį užtikrintai turės, bet ateityje. Psichologiškai tai vadinama „pasibjaurėjimu praradimu“ (angl. *loss aversion*) ir yra susiję ne su ateities nežinomybe (ar tikrai pavyks pagauti tą briedį, prieš tai paleidus žvirblį), o veikiau su ypatingu prisirišimu prie to žvirblio, prie dabartinės situacijos. Tiek ekonomika ir psichologija, tiek ir mistinė dvejonės samprata čia mums toliau diktuoja, kad pačiame žmogaus sande slypi ir didžiausia jo tobulėjimo riba.

Taigi čia turime įdomų paradoksą. Viena vertus, Kahnemano žmogų savotiškai pasiekia informacija, atraibuliuojanti iš ateities, tačiau kita vertus, ji veikia įpročio aspektas, eksplicitinė situacija iš praeities ir dabarties. Be to, informacija, kuri, anot šv. Augustino (2001 [387]), ateina iš ateities, yra subtilesnė savo pateikimo žmogaus sąmonėje forma, todėl sakome, kad ji implicitinio pobūdžio.

Čia į pagalbą atskuba psalmininkas, konstatuodamas, skųsdamasis ir kartu džiaugdamosis: „Tavo žinojimas man per nuostabus, – man per gilus, negaliu jo pasiekti“ (Ps 139, 6) ir „Kokios nesuokiamos man tavo mintys, Dieve, ir kiek jų daug!“ (Ps 139, 17). Čia žmogus iškart susiduria su dviem, rodos, neperžengiamais aspektais: pažinimo gelmės problematika ir apgyvendintų pasaulių versijų įvairove, nes, nors, kaip teigia Kahnemanas, briedis tikrai yra ateityje, subjektas visada dvejoja – jau mistiniame lygmenyje, – ar tos realybės versijos nepakeis kita, kurioje nėra briedžio.

Pirmuoju atveju riba atsiranda dėl to, kad, kaip klasikiniai mąstytojai, tokie kaip B. Spinoza ar G. Vico, yra įvardiję, bet kokio reiškinio priežastis slypi itin giliai praeityje ar ateityje, tačiau svarbiausia, jog ji [priežastis] yra taip nutolusi nuo savo pasekmės, kad jau yra nebekontekstuali ir protu neaprepiama (Rudokas 2021). Antruoju atveju ribą iš dalies įvardijome straipsnio įvade: žmogus turi galimybę kurti autentišką pasaulį vien jį suvokdamas (Gadamer 1976), bet, nors kontemplanuojant atsiranda daugybė versijų, fiziniu ir empiriniu požiūriais žmogui tėra prieinamas vienintelis apgyvendintas pasaulis. Atrodo, šios ribos, apibrėžiančios mistiškąją dvejonės momentą, kur kas labiau slegia nei

linijinio, entropija grįsto laiko ribos jungas, kurį žmogus neša dėl savo, kaip kūrinio, prigimties.

Todėl žmogiškąją dvejone mistinėje, o ne psichologinėje⁴ plotmėje mes laikome dieviškojo žinojimo trūkumą. Tačiau šis trūkumas suvoktinas ne kaip gryna neigiamybė ar kažko neturėjimas, o veikiau kaip nevysiškas turėjimas arba galimybė jau atpirktam žmogui prisidėti pačiam, įgyvendinant atpirkimo veiksmą savo laike. Žymaus JAV teologo Davido

Arthuro DeSilvos (2014) teigimu, viena kart atpirktas žmogus yra atpirktas visam laikui, tačiau linijinio laiko aspektu būtent žmogui, kaip asmeniui, atpirkimo procesas vis dar tęsiasi, nors tuo pat metu ir yra pasibaigęs. Čia susiduriame su paradoksu, kai tas žmogus dėl mistinių priežasčių, kurias tuoj įvardysime, nesirenka pasaulio stebėti ir kontempliuoti kaip jau visiškai permainyto, bet, atliekant šiuos veiksmus, jį vis tiek reikia tokiu paversti (Buber).

FLUKTUOJANTIS MALDOS KELIAS Į TOBULUMĄ

Žmogus viską kuria ar veikiau daro, nebūdamas visiškai tikras, dėl to jo būklė visada neapibrėžta. Vis dėlto dvejones momentas, kaip jau minėta, čia veikia ganėtinai pozityviai, nes per jį žmogui palikta laisvos erdvės pačiam skintis kelią šventumo link, taip užbaigiant atpirkėjo darbą linijiniame laike.⁵ Akivaizdu, jog Dievas čia leidžia žmogui šiek tiek save pamėgdžioti. Tad netgi iki galo nesutikdamas su atpirkimo faktu ir būdamas įmestas į istoriją, asmuo nuolat mėgina ją taisyti empirinės ir utilitarios veiklos priemonėmis. Rinkdamasis sprendimus, dvejodamas ir klysdamas, žmogus patiria neapibrėžtumą, tačiau tai, šiaip ar taip, artina jį prie dieviškumo, nes dėl neapibrėžtumo mistiniame savo veiklos bare jis iš dalies išsilaisvina iš laiko, erdvės, nežinojimo skvarbos ir gausos rėmų. Dvejodamas asmuo sukuria miriadus alternatyvių realybės projekcijų, ir tai jį daro mažuoju kūrėju ne tik empiriniame gyvensenos lygmenyje, bet ir grynojo intelekto, mistinėje plotmėje.

Šv. Jėzaus Teresė Avilietė *Gyvenimo knygoje* aprašo keturias maldos pakopas, kurias įveikia, bandydama vis geriau suprasti Dievo, nuolat esančio šalia žmogaus ir žmoguje, veikimą. Esminis šių maldos pakopų kilimo momentas yra tai, kad laipsniškai atsisakoma scholastinių žmogaus galių (valios, atminties, proto), idant siela savyje pačioje leistų veikti Viešpačiui.

Analizuodami dvejones sampratą iš mistinės perspektyvos, šv. Teresės maldos pakopose akcentuosime du, rodos prieštarigus, šventosios pastebėjimus.

Visų pirma autorė kalba apie žmogiškojo pasididžiavimo savimi, kaip kūrinio, momentą, pabrėždama kūniškumo, kaip tokio, svarbą. Ji teigia: „Man atrodo, taip einant norima sutaikinti kūną ir sielą, neprarasti poilsio šiapus ir džiaugtis Dievu anapus“ (p. 177); „Tad, dėl Viešpaties meilės, prašau sielas, gavusias iš Jo Didenybės tokią didžią malonę pasiekti šį etapą: tegul jos pažįsta save ir tą labai brangina su nuolankiu ir šventu

pasididžiavimu, kitaip sugrįš prie Egipto puodų“ (p. 193).

Atliekant šventosios sielos savianalizę, pratiškai per visas keturias maldos pakopas itin dažnai aptinkamas kitas aspektas – išskirtinai menkas savęs vertinimas Dievo akyse, savo nuodėmių hipertrofavimas. Reikia atsižvelgti į tai, kad autorė pasiekia itin subtilią ketvirtąją maldos pakopą, kurioje patiriamos tokios ne tik sielą, bet ir kūną veikiančios pagavos, kaip levitacija.

Taigi mes skaitydami nebyliai juntaime, kad šiuo aspektu šv. Jėzaus Teresė padengia praktiškai visą mistinį žmogiškosios prigimties spektrą: nuo buvimo nevertam stovėti Dievo akivaizdoje iki pasididžiavimo kūrinių prigimtimi. Čia patenkame į savotišką superpozicijos būklę, kai jau nebereikia rinktis tarp 1 ir 0, nes jie abu darniai koegzistuoja viename ir tame pačiame laiko ir erdvės vienetu. Ir ne tik jie – tarp jų įsiterpia visa aibė realybių. Todėl šv. Jėzaus Teresės supratimas taip pat paremtas mistiniu dieviškosios dvejonės metodu. Subtiliai, kartais, rodos, tuščiažodžiaudama, autorė padengia tas potencialias apgyvendinto pasaulio visas, ne jas kurdamas, o atiduodama Dievo valiai. Taip ji pati pakyla iki bendravimo Trejybėje. Galiausiai kūno reikšmės, tarp jų ir Jėzaus kūno,

iškėlimas, siekiant tapti vis šventesniais, suponuoja gilų supratimą, kad šventas yra visas žmogus, net ir ta jo dalis, kuri panirusi į nuodėmės purvą. Pasirinkus kelią link šventumo (kai dvejonė sušventinama ne todėl, kad sukuriama apgyvendinto pasaulio realybė, o dėl to, jog atsisakoma kurti apgyvendinto pasaulio projekcijas), į nuodėmės purvą panirusią žmogaus dalį galima apvalyti. Čia esminis šv. Teresės pastebėjimas remiasi prielaidomis, jog: a) būtina pažinti visą blogį, nes tokia, be abejo, yra nuopuolio pasekmė; b) kūnas ir net pabuvimas⁶ nuodėmėje yra autentiškas žmogiškumo būvis, ir būtent tas autentiškas visas žmogus pamažu kopina į šventumą.

Dieviškoji dvejonė čia reiškia sprendimų perkėlimą iš praktinės ir utilitarios aibės (proto, valios, atminties, taip pat viso apgyvendinto pasaulio) į mistinę karaliją, įimančią tai ir atbaigiant šias aibes. Atsisakęs savęs, žmogus iš kūrinių būties, nors ir nevysiškai, tik iš dalies, subtiliai grįžta į Didžiojo Trejybės pasitarimo momentą – juk ir pats Dievas savotiškai stabtelėjo, sudvejojo kurdamas žmogų (Pr 1,26 ir 31) – ir apsigyvena tame amžiname momente. Jis žmogui tampa nesibaigiančiu jo „dabar“, kartu apimančiu ir atmetančiu įmanomas bei neįmanomas viso sukurto pasaulio trajektorijas.

TELOSAS KAIP DVEJONĖ ESCHATONO ATŽVILGIU

Kaip vėliau šv. Jėzaus Teresė (pilies) rašys savo *Vidinėse pilies buveinėse* (2014 [1577]), vos įžengęs į pirmąją buveinę, subjektas kartu jau yra ir paskutinėje – tobuliausioje, tik negeba to jausti dėl

savo, kaip kūrinių, prigimties netobulumo. Taigi žmogus visada yra susietas su savo eschatoną pasiekusia versija, tačiau tai patirti jam trukdo nežinojimas, kylantis iš, kaip matysime, praradimo bai-

mės. *Gyvenimo knygoje* itin gerai išreikšiamas šitas nežinojimo momentas, kai besimeldžiantis ir Dieve bandantis kontempliuoti subjektas – taip įvardykime – yra linkęs sumaišyti savo linijinį telosą su eschatonu.

Kalbėdama apie antrąją maldos pakopą, Teresė teigia: „Kadangi [siela – K. R. pastaba] toliau dar nepažengė, jai atrodo, kad jau nebėra, ko daugiau trokšti, ir kad mielai ištartų su šv. Petru norinti ten turėti buveinę“ (191). Čia svarbu paminėti, jog būtent nuo šios pakopos, anot autorės, prasideda žmogaus antgamtinio gyvenimo istorija, tai, ko stokota pirmojoje maldos pakopoje, kurios tikslas, rodos, buvo atmesti scholastinių galių imperatyvus asmenybei, t. y. atsikratyti gyvenimo vien empiriniame pasaulyje.

Čia subjektas pirmą kartą įvesdinamas į esmingai kitokią realybę ir dėl to mano atsidūręs savo paties eschatone, nors, kaip toliau matysime, tėra tik savo asmeniniame telose, kuris čia yra apvalytas nuo empirinio pasaulio materijos pertekliaus. Tad autorė konstatuoja: „[Siela – K. R. pastaba] Nedrįsta bruzdėti nei pajudėti manydama, kad tada išsprūs iš jos rankų tas gėris, kartais norėtų net nekvėpuoti“ (p. 192). Tad čia mistinis dvejonės momentas pasireiškia visišku dieviškojo žinojimo atmetimu. Kaip tai vyksta?

Visų pirma grįžtame prie D. Kahnmano įvardytų praradimo baimės imperatyvų tam, kad žmogus – nesvarbu, ar kaip individas, ar kaip asmuo – nusibrėžtų sau to, ką galėtų pasiekti, ribas tiek fiziniame, tiek, kaip matome, ir metafiziniame pasaulyuose. Čia siela bent trumpam atsisako bet kokios dvejonės ir

renkasi vieną vienintelę savo būties versiją. Tačiau kadangi matome, jog antroji maldos pakopa jokiu būdu nėra priartėjusi prie žmogaus pramatytos mistinio gyvenimo žemėje ribos, atsisakydama dvejoti, siela ne tik gali daug prarasti (turiu omenyje visą dar tik laukiančią mistinio gyvenimo patirtį), bet ir atsisako į ją įrėžto ateitiško mąstymo, apie kurį kalba šv. Augustinas. Kitaip sakant, jei siela tėra antrojoje maldos pakopoje, savo potencialo erdvėje, ji kartu yra ir paskutinėje – tobuliausioje, kur galios nebėra reikalingos, tačiau buvimas tobulume čia juntamas tik iš Trejybės perspektyvos, o tikslas būtų, kad buvimas tobulume būtų matomas iš asmens pozicijų. Todėl regime, jog, netgi taip mistiškai atsisakant dvejonės, iš tiesų ne patiriamas tiesos suvokimo momentas (ypač kai galios dar veikia), o atmetamas potencialo erdvės – apgyvendintų mistinių ar realių pasaulių egzistavimas.

Ne veltui šv. Jėzaus Teresė pasitelkia šv. Petro nuostatos pavyzdį per Jėzaus atsimainymą. Atsimainymas tampa mokinių patirties telosu, nes jie pamato atbaigtos žmogiškosios būties, grįstos antgamte, provaizdį. Akivaizdu, jog jiems neteko nieko geresnio regėti. Todėl galime daryti išvadą, kad Teresės samprotavimas reiškia, jog telosas nėra vertingas, kai jis nėra matomas eschatono kontekste. Čia vadovaujamosi esmine nuostata, kad žmogus savo telose tėra reiškinių stebėtojas, o ne visateisis dalyvis. Tiek mokiniai ant Taboro kalno, tiek Teresės subjektas antrojoje maldos pakopoje tėra įvykio stebėtojas, bet ne dalyvis. Čia jis niekaip nedalyvauja nei savo paties atbigo, nei juo labiau belaikėje Trejybės

pasitarimo amžinybėje. Kitaip tariant, jis čia nėra visiškai visas.

Ketvirtojoje maldos pakopoje⁷ žmogus tiesiogiai bendrauja su Dievu, susiduria su juo veik veidas į veidą. Tam tikra prasme čia netiesiogiai išpildoma Senajame Testamente žmogaus sau nusibrėžta riba: bijoma matyti ar net girdėti Dievą, stengiantis neprarasti savo gyvybės, kaip žmogaus esmės (Iš 20, 18–19). Čia subjektas yra savotiškai atmetęs savo telosą, bet dar nėra eschatone. Viena vertus, autorė teigia, kad ši pakopa jau reiškia vienybę su Dievu: „Aš tik stengiuosi atskleisti, ką jaučia mano siela būdama tokioje dieviškoje vienybėje. Kas yra vienybė, ir taip aišku: du atskiri dalykai tampa vienu“ (p. 218). Tačiau kita vertus, teigia ir visiškai priešingai: „Sakau, kad jei visos galios šitaip suvienytos, tai [siela] šitokios būklės ir norėdama negalėtų to [išreikšti], o jei gali, vadinasi, tai nėra vienybė“ (p. 217).

VISAS ŽMOGUS – DVEJONĖ, MĖGDŽIOJANTI DIEVĄ

Svarbu, kad čia yra perkeistas antrosios pakopos bruožas – praradimo baimė, nes ji jau visiškai pažinta ir matoma iš aukštesnės aibės pozicijų. Todėl ši savybė, prieš tai buvusi trūkumu, dabar tampa miriadine, Leibnizo žodžiais tariant, „mažojo suvokimo“ dalimi, kurios aktualizavimas sielos vyksme jau pradeda priklausyti nuo jos pačios. Dabar dvejonė suvokiama nebe kaip dieviškosios žinios trūkumas, o kaip galimybė savo siela matyti ne iš pirmojo, bet iš trečiojo asmens pozicijų – tai įmanoma dėl to, kad siela tiesiogiai bendrauja su Dievu.

Vis dėlto čia daugiau kalbama apie žingsnį savo žmogiškojo eschatono link, sielos galių suvienijimą ir vidinę žmogaus integraciją, savo paties galių suvienijimą, įmanomą būnant Dievo akivaizdoje, bet nekalbama apie visišką vienybę Trivienio Dievo slėpinyje. Čia suvienijimas visada fliuktuojantis – netgi pasiekus tokį didelį gyvenimo mistinėje realybėje integralumą (trečiąją ar ketvirtąją pakopas), tenka gyventi ir įprasto, empirinio pasaulio realybėje tam, kad žmogus būtų visiškai visas – kaip jau minėjome, apimantis save kaip nuodėmės pasekmę ir tai suvokiantis kaip tam tikrą imperatyvą siekti autentiškumo. Taigi dvejone čia tampa ne tik būtis iki sprendimo priėmimo, bet pati siela, kaip subjektas, jau pradeda savo vyksme vienu metu apimti integruotą savo pačios su eschatologine savimi būklę ir tą būklę, kai ji dar nebuvo / nėra integruota.

Autorė dar pirmojoje maldos pakopoje teigia: „Mane tas dažnai išveda iš manęs pačios.“ Tai atliepiama ir ketvirtojoje pakopoje: „Atrodo, kad siela esti jau nebe savyje, bet ant savo pačios ir visų kūrinių stogo ar lubų, netgi virš pačios aukščiausios sielos [dalies] ji, man regis, esti.“

Taigi visas žmogus čia suvokiamas kaip toks, kuris išeina iš savęs ir įgyja kitą matymą: a) ima žvelgti į egzistenciją šiek tiek iš šono, t. y. iš to savo būties momento, kai yra bendrystėje su Dievu; b) naviguoja toje apžvelgiamoje egzistencijoje, kartu žiūrėdamas į ją iš šono,

bet ne bandydamas retrokautaliai atbaigti savo būvį, verčiau priimdamas jį [tą būvį] kaip autentišką savo paties dvejonės išraišką. Kitaip tariant, čia žmogus atsisako bet kokios veiklos tikslui pasiekti – leidžiasi vedamas vien Dievo.

Visą kopimą šiomis pakopomis galima suvokti kaip palaipsnį ir vis dėlto fliuktuojantį savo, kaip asmens, galių atidavimą, jų atsisakymą, siekiant bendrystės su Dievu. Tačiau ne mažiau svarbus aspektas – tiesa, *Gyvenimo knygoje* jis nėra aiškiai išreikštas, verčiau tik nujaučiamas – remiasi netiesioginiu dieviškosios kenozės mėgdžiojimu.

Teologas ir filosofas R. Monterde'as Ferrando (2021), kalbėdamas apie žmonijos, kaip rūšies, uždavinius, iškelia Nikėjos susirinkimo momentą, kuriame ypatingas dėmesys skiriamas Tėvo ir Sūnaus santykiui, jų kilmei, kai Tėvas, amžinai gimdydamas Sūnų, jam viską atiduoda, pats nieko neprarasdamas, o Sūnus yra viską gavęs iš Tėvo, bet nekopijuoja jo – yra visiškai autentiška Dievo būtis. Teresės subjektas, *Gyvenimo knygoje* rašydamas savo sielos autobiografiją, ypač aprašydamas maldos pakopas, parodo, kaip galėtų skleisti prieš tai minėtas dieviškasis vyksmas žmogiškojoje realybėje. Reikšminga, kad, įveikiant maldos pakopas, užmezgamas santykis ne tik su Dievu, nors tai yra svarbiausia.

Nujaučiama, kad žmogus, kaip asmuo, taip pat bendrauja ir savo būtyje, nors kur kas paprasčiau ir empiriškiau, nei galėtume kalbėti apie Trejybės slėpinį.

Taigi žmogus yra visas tada, kai užima savotišką superpoziciją, kai savyje bendrauja tas, kuris yra „pakilęs“ – t. y. atidavęs savo galias (*Gyvenimo knygos* atveju tai protas, valia ir atmintis), ir tas, kuris, atsisakęs šių galių, dabar įgijo skvarbesnes galias, t. y. buvo apdovanojtas mistinio pasaulio supratimu. Čia nujaučiame ypatingą žmogiškosios kenozės momentą – jis reiškia ne tai, kad atsiskaidoma galių ir leidžiama veikti Dievui. Ieškodami žmogiškumo esmės šv. Jėzaus Teresės *Gyvenimo knygoje*, veikiau žvelgiame į tai, kaip kūriny su nuolankiai sutinka būti kūriniu ir naudotis galiomis, nors pačiam kūriniui būtų geriau jomis nesinaudoti dėl to, kad išbaigtų savo pilnatvę Dievo Trejybėje. Ketvirtojoje maldos pakopoje Teresė sako: „Sieloje pasimato ženklai, kad joje sudėti dangaus lobiai, ir ji pradeda trokšti jais dalintis su kitais, ir maldauja Dievą, kad ne ji viena būtų turtuolė. Beveik nesuvokdama, kaip, ir, regis, nieko pati nedarydama, ji pradeda padėti kitiems pažengti“ (p. 227). Taigi, užkopus ant Taboro, čia nuo jo lipama žemyn tam, kad žmogui, kaip ir visai žmonijai, būtų prieinama Naujoji Dangaus Jeruzalė.

IŠVADOS

Pasitelkdami hermeneutinę analizę, bandėme pažvelgti į dvejonės konceptą kaip į mistinį imperatyvą žemiškam žmogui, kurį slepia ir kartu kelia aukšty-

nų būties. Siekėme šio tikslo, naudodamiesi šv. Jėzaus Teresės Avilietės *Gyvenimo knygoje* aprašytais keturiomis maldos pakopomis. Dvejone empirinia-

me, arba apgyvendintame, fiziniame, pasaulyje laikome tam tikrą nuostatą, kai žmogus, bijodamas prarasties, valingai ar ne taip valingai atsisako rinktis geriausią savo multivisatos versiją. Mistiniame lygmenyje dvejonė pradedama suvokti kaip subtili kūrybinė kūrinio [žmogaus] pastanga konstruoti mikrovistas pagal savo norą ir pasirinkimą, bet galiausiai ši būklė perauga į beatodairišką kūrinio bandymą mėgdžioti kūrėją ir dalyvauti amžinajame Trejybės pasitarimo „dabar“ (Garrigues 2022). Taip siekiama išsivaduoti iš buvimo vien tik kūrinio būties, bet liekama juo, savotiškai mėgdžijant dieviškąją kenozę, taip

siekiant tapti vis šventesniais. Todėl ir čia kūrinys, galiausiai supratęs savo eschatoninį tikslą bei lemtį (Ratzinger), atsisako visų potencialių ir jau įvykusių teleologinių savo paties būsenų ir nuolankiai priima kūrinio būtį, taip integruodamas save patį į save. šv. Jėzaus Teresė, aprašydama skausminguosius ketvirtosios maldos pakopos aspektus, teigia, jog siela „aiškiai suvokia, kad tetrokšta vien savojo Dievo, tačiau myli ne kokį konkretų Jo dalyką, bet nori Jo viso, tad nežino, ko nori“. Čia nedviprasmiškai formuluojamas baigtinumo imperatyvas žmogui – apie tai kalbėjo ir autorės amžininkas šv. Kryžiaus Jonas.

Literatūra

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas. Prieinamas internete: <https://ekalba.lt/bendrinės-lietuvių-kalbos-zodynas/> [žiūrėta 2024 m. kovo 1 d.].
De Silva David. 2014. *Transformation: The Heart of Paul's Gospel*. Lexham Press.
Gadamer Hans-Georg. 1976. *Philosophical Hermeneutics*. University of California Press.
Garrigues Juan Manuel. 2022. *Dievas be minties apie blogį*. Vox Altera.
Kahneman Daniel ir Tversky Amos. 1979. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk, *Econometrica* 47(2): 263–291.
Kantas Immanuelis. 1980 [1785]. *Dorovės metafizikos pagrindai*. Vilnius: Mintis.
Monterde Ferrando Rafael. 2021. *El oceso de la humanidad. La singularidad tecnológica com fin de la historia*. Universidad de Valencia.

Rudokas Kastytis. 2021. *Totalinis paveldas*. Kaunas: Technologija.
Rudokas Kastytis. 2023. *Totalinis miestas*. Kaunas: Technologija.
Šv. Augustinas. 2001 [386/7]. *Apie sielos nemirtingumą*. LVK: Katalikų pasaulis.
Šv. Jėzaus Teresė Avilietė. 2014 [1577]. *Vidinės pilies buveinės*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
Šv. Jėzaus Teresė Avilietė. 2024 [1565]. *Gyvenimo knyga*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
Šventasis Raštas, Naujasis Testamentas. 1998 LVK (katalikų) leidimas. Česlovo Kavaliausko vertimas.
Šventasis Raštas, Senasis Testamentas. 1998 LVK (katalikų) leidimas. Antano Rubšio vertimas.

Nuorodos

¹ Aktyvų alternatyvios realybės buvimą, remdamasis Šv. Raštu, gana įtaigiai aprašo Ispanijos teologas J. M. Garriguesas. Jis teigia, jog egzistuoja alternatyvi ar net geresnė realybė – ta, kurioje Pirmieji Tėvai nenusideda, atsisakydami suvalgyti pažinimo vaisių. Ta realybė yra giliai ontologiškai įspausta mūsų asmenybėse, nes

labiau Dievo norėta. Galop liūdesys ir laimės trūkumas čia traktuojamas ne kaip nepasitenkinimas tuo, kas yra, o kaip ontinis ilgesys to, kas, kaip žinoma, galėtų būti.

² Nors 1935 Ervino Schrodingerio eksperimentu tam tikra prasme siekta pašiepti Kopenhagos mokyklos fizikų suformuotą kvantinio pasaulio

interpretaciją, kad dalelė, kol ji yra stebima, egzistuoja daugialypėje būsenų įvairovėje, vis dėlto neapibrėžtumas ir fliuktuacija, suvokiant kvantinį pasaulį, lieka kertiniai elementai.

³ Be jokios abejonės, mes pritariamame, jog egzistuoja subjektyvus požiūris į realybę, jis apima jos supratimo pobūdį. Realybe mes vadiname pačius pamatinius pasaulio dėsnius, nuo fizikos ir gamtos dėsnių iki realiai nutikusių įvykių, konstantų, įvykusių linijiniame norminės istorijos laike.

⁴ Skyrelį, regis, pradėjome nuo psichologinės ir ekonominės dvejonės ir teisingo ar neteisingo pasirinkimo dialektikos. Tačiau tai, kas vyksta mistiniame lygmenyje ontologiškai, perduodama

ir į empirinį lygmenį, todėl dvejonės samprata čia yra nelyginant panašūs geometriniai objektai.

⁵ Giliausia prasme užbaigimas čia turėtų reikšti visišką, dvejonės nebedraskomą susitikimą su užbaigtumu. Augustino žodžiais tariant, nėra sunkesnio darbo už šį, bet taip pat nėra darbo, panašesnio į visišką neveiklumą.

⁶ Čia specialiai vartojau priešdėlį „pa-“, turintį suteikti buvimui nuodėmėje baigtinumo kokybę.

⁷ Vėliau autorės parašysimoje knygoje *Vidinės pilies buveinės* maldos skvarba bus dar pagilinta, stengiantis įgyti visišką supratimą, bet *Gyvenimo knygoje* ši, ketvirtoji, maldos pakopa kol kas yra baigtinė.